

Kroniek Sint Agatha

Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven | Klooster Sint Agatha

Ten Geleide

Na de vakantietijd breekt een nieuwe periode van werkzaamheden aan. Voor het klooster in Sint Agatha ligt er de 'schone taak' om voor een oude en geliefde traditie een nieuwe invulling te scheppen.

KLOOSTER VAN DE 21^E EEUW

Het is in de Kroniek al verschillende keren genoemd: het klooster van Sint Agatha werkt aan een herbestemmingstraject en zoekt naar aanvullende functies. In de afgelopen decennia is de kloostergemeenschap van de Kruisheren geleidelijk aan kleiner geworden. Het eigendom van het klooster werd in 2004 overgedragen aan de Stichting Sint Aegten, die de taak heeft om het gebouwencomplex toekomstbestendig te maken. De eerste stap in dat traject was in 2006

de vestiging van het Erfgoedcentrum in de westvleugel van het klooster. Maar inmiddels is er meer ruimte vrijgekomen.

In juli bracht Stichting Sint Aegten een brochure uit met zijn visie voor de toekomst. Die vindt u bij deze Kroniek. Ook werd een nieuwe website gelanceerd als communicatiemiddel voor de toekomstplannen: www.kloostersintagatha.nl.

Tientallen mensen hebben in het afgelopen jaar suggesties gedaan voor aanvullende functies voor de kloostergebouwen. De adviezen liepen (soms ver) uiteen, maar wat we telkens hoorden was 'richt je op het eigen verhaal van de locatie' en 'zoek naar je maatschappelijke functie'. Dit zijn, in kloosterlijke taal, de geloofsbelijdenissen van 'herbestemmingsland', die in de visie ter harte zijn genomen. Het bijzondere verhaal van Sint Agatha is snel te bedenken: het gebouwencomplex is het enige bewoonde klooster van Nederland met een geschiedenis die teruggaat tot de middeleeuwen. De maatschappelijke functie sluit hierbij aan: Sint Agatha is al vanaf 1300 een plaats waar mensen samenkomen voor momenten van bezinning, aanvankelijk in de kapel, later ook in de bijbehorende gebouwen en kloostertuin.

Dat de visie op de toekomst voor Sint Agatha focust op het begrip 'klooster' kan voor niemand verrassend zijn. Dat geldt misschien wel voor de invulling. Geprobeerd is om het begrip te ontdoen van alle (in onze ogen) niet noodzakelijke kenmerken. Aan iets

een nieuwe vorm geven, betekent doorgaans terugkeer naar de basis. Wat is eigenlijk een klooster? Het toekomstplan bevat een werkdefinitie: "Een klooster is een plaats van aandacht voor de zin van het bestaan, met wortels in een religieuze traditie en met drie kernactiviteiten: wonen, werken en bezinnen." Vrij vertaald gaat het bij een klooster om de combinatie van bezinning en het leven van alledag. Kloosterleven is in zeker zin het tegenovergestelde van een evenementencultuur; voorop staat het dagelijkse, gewone leven. Daarbinnen wordt gelegenheid gecreëerd voor bezinning.

Op meer plaatsen wordt momenteel gezocht naar een eigentijdse invulling voor een oude traditie. Hedendaagse initiatieven met betrekking tot kloosterleven worden mede gekenmerkt door de locatie waar zij gevestigd zijn. De oude kerk van Jorwerd, het voormalige trappistenklooster Sion in Diepenveen en verbouwde appartementen in de Bijlmer bieden elk een eigen context en mogelijkheden. Dat geldt ook voor Sint Agatha. Het is een klooster in het buitengebied, een mooie plek voor mensen die van stilte en van de natuur houden. Het complex straalt eenvoud en functionaliteit uit, je zou het een 'doe-maar-gewoon-klooster' kunnen noemen. De Kruisheren combineren eensgezindheid met tolerantie voor eigenheid en verschillen. Eenvoud, aandacht en eensgezindheid zien we als de meest kenmerkende waarden van dit klooster.

Vanaf augustus is Stichting Sint Aegten op zoek gegaan naar mensen die, tegen de bovengenoemde achtergrond, in het klooster zouden willen wonen of werken (of allebei natuurlijk). De eerste publiciteit heeft geleid tot bijna 50 aanmeldingen van belangstellenden. De Werkgroep herbestemming van Stichting Sint Aegten gaat met hen in gesprek. Mocht u interesse

hebben om te participeren in 'het klooster van de 21e eeuw' door er te wonen of te werken (of mocht u mensen kennen voor wie dit interessant zou kunnen zijn), aarzel niet om contact op te nemen. > Marga Arendsen

UIT DE COLLECTIE

Het herbestemmen van gebouwen, ook van kloosters, is van alle eeuwen. Toen tijdens de Reformatie de kloosters in de noordelijke Nederlanden moesten sluiten, kregen de gebouwen uiteenlopende nieuwe functies. In Leiden, Groningen en Franeker werden de verlaten kloosters plekken van wetenschap; nog jonge universiteitsbibliotheken vonden onderdak in de gebouwen die de religieuzen moesten ontruimen. Heden ten dage kunnen we boeken kopen in oude kloosterkerken in Maastricht en Zwolle, overnachten in voormalige kloosters in onder meer Boxmeer en 's-Hertogenbosch of een pilsje drinken in de Commanderie van Sint Jan in Nijmegen.

Zodra vanaf 1840 het kloosterleven in Nederland opnieuw werd toegestaan, startte in rap tempo de bouw van een groot aantal kloosters, vooral in Brabant en Limburg. Ruim een eeuw later begon een omgekeerde beweging: de terugloop in het aantal roepingen noopte om kloosters te verlaten. Een van de eerste kloosters die moesten sluiten, was in 1959 het klooster van de Zusters van Liefde uit Schijndel in Beers. Het gebouw werd afgebroken. Dat gebeurde ook met andere kloosters die volgden, maar de meeste kregen een nieuwe bestemming, dikwijls met al dan niet luxe appartementen of een zorgfunctie.

In de afgelopen jaren ontvingen we in de studiezaal van het Erfgoedcentrum regelmatig bezoekers in het kader van de herbestemming van een klooster, met name potentiële kopers of nieuwe eigenaren. Belangrijke vraag was steeds: zijn er in het archief

Profielschets 'kloosterling van de 21e eeuw'

- ▶ heeft interesse in levensbeschouwing en cultuur, en vindt het prettig om te wonen op een plaats waar dit een rol speelt
- ▶ waardeert stilte in het dagelijks leven
- ▶ participeert met medebewoners in een passend gebedsritme
- ▶ huurt een zelfstandig, eenvoudig appartement voor 1 of 2-persoons huishouden
- ▶ draagt bij aan het in stand houden van een mooie, gastvrije stilteplek voor bezoekers en andere gebruikers van het klooster.

Missiehuis, Driehuis-Velsen (N.H.)

bouwtekeningen aanwezig? In veel van de kloosterarchieven zijn die inderdaad bewaard gebleven; dit tot tevredenheid van de bezoekers, die in de studiezaal een grote werktafel ter beschikking hebben om die tekeningen uit te vouwen en te bestuderen. Het archiefmateriaal van een bouwproject kan omvangrijk zijn. Als de definitieve bouwtekeningen, bestek en bouwvergunning aanwezig zijn, blijven de voorlopige ontwerpen en de werktekeningen in principe niet bewaard.

In het verleden dienden de tekeningen de religieuzen bij de bouw en vernieuwing van hun kloosters. Nu helpen ze de huidige eigenaren vaak bij een omgekeerd proces: velen vragen om informatie over de oorspronkelijke staat van een gebouw. Bouwtekeningen en eventueel oude foto's kunnen hen helpen. Zo kwam er recent de vraag naar materiaal over het Missiehuis Driehuis van de Missionarissen van het Heilig Hart. Een van de potentiële kopers van het monumentale pand, met tuinen en boomgaard, wil aan het complex een herbestemming geven met respect voor de geschiedenis. Hij wil het historische pand recht doen qua uitstraling; het was bedoeld als een plek voor vorming en bezinning in een rustieke omgeving. De nieuwe bestemming zal 'een gemeenschap voor iedere levensfase' zijn. Om een goed onderbouwd plan te kunnen indienen, kwam hij naar onze studiezaal en vond de oorspronkelijke tekeningen van de bouw van het Missiehuis in de jaren 1922-1924 en die van de verbouwing in de jaren vijftig. Daarbij waren tekeningen en beplantingsschema's van de tuinen en de boomgaard, die kunnen helpen om de originele groenstructuur terug te brengen. Ook op oude foto's werden ontdekkingen gedaan over ruimtes die later verbouwd werden. In de komende jaren zullen ongetwijfeld nog meer kloosters een nieuwe bestemming krijgen en dientengevolge bezoekers naar de studiezaal brengen. > Otto S. Lankhorst

Bezoek van de Oblaten van Franciscus van Sales

KWARTAALJOURNAAL

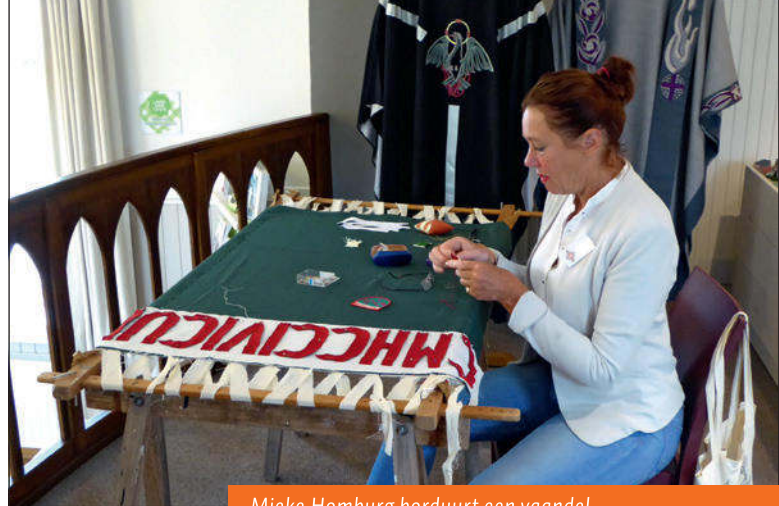
- ▶ Op 1 juli vond de eerste 'inloopronde' plaats: op alle vrijdagmiddagen in juli en augustus werden rondleidingen gegeven voor individuele bezoekers.
- ▶ Op 5 juli bezochten leerlingen van basisschool De Biezenkamp uit Beek-Ubbergen klooster en Erfgoedcentrum.
- ▶ Op 7 juli werd het orgel gestemd, op 17 juli volgde een orgelconcert door Tommy van Doorn.
- ▶ Op 8 juli was er overleg met firma De Ree Archiefsystemen, leverancier van de programmatuur die het Erfgoedcentrum gebruikt voor de ontsluiting van zijn collecties.
- ▶ Op 18 juli gaf de Werkgroep herbestemming een presentatie van toekomstplannen aan medewerkers en vrijwilligers van het Erfgoedcentrum. Tevens opende Sarah Schendeler in het klooster een praktijk als coach.
- ▶ Op 19 juli en 13 september vergaderde de Werkgroep herbestemming.
- ▶ Op 24 juli gaf Pluis van de Ven een wandelmeditatie in de kloostertuin.
- ▶ Op 28 juli kwamen aanvullingen binnen op archief van de Oblaten van Franciscus van Sales.
- ▶ Op 29 juli bracht Astrid Kerstens het archief van Stichting Jongeren & Missie.
- ▶ Op 1 t/m 4 augustus vond in Sint Agatha het provinciaal kapittel van de Kruissheren plaats. Voorafgaand daaraan kregen delen van de tuin een extra 'poetsbeurt'.

Tuinvrijwilligers in de binnentuin

- ▶ Op 2 augustus ontvingen we Koen Goudriaan, emeritus hoogleraar aan de VU, om te overleggen over de kloosterlijsten van VU en Erfgoedcentrum.
- ▶ Op 16 augustus werden aanvullingen gebracht op archief Franciscanessen Alles voor Allen en op 17 augustus van de Missiezusters van O.L.Vrouw van Afrika.
- ▶ Op 28 augustus nam het Erfgoedcentrum deel aan de manifestatie Cultuur aan de Maas.
- ▶ Op 28 augustus en 25 september gaven enkele Salesianen een toelichting bij de tentoonstelling over Don Bosco.
- ▶ Op 31 augustus arriveerden aanvullingen op het archief van de Missionarissen van Afrika.
- ▶ Op dezelfde dag ontvingen we bericht van Rijksdienst Cultureel Erfgoed dat de aanvraag voor onderhoudssubsidie voor met name het herstel van de kloosterkerk gehonoreerd is.
- ▶ Op 7 september bracht Liesbeth Coojmans het archief van de Karmelietessen van Egmond.
- ▶ Vanaf 8 september werkt Mieke Homburg, gespecialiseerd in het borduren van paramenten, in het Bezoekerscentrum aan het borduren van een vaandel.
- ▶ Op 11 september nam het klooster deel aan de landelijke Open Monumentendagen met het thema 'Iconen en symbolen'. Liesbeth Smulders gaf een lezing over iconschilderen.
- ▶ Op 12 september ontvingen Otto Lankhorst en bestuurslid Lidy Verdegaaal enkele Missiezusters van het Kostbaar Bloed, die documentatie over hun congregatie meebrachten.
- ▶ Op 14 september woonden Marga Arendsen, Carli van den Berg en Edgard Claes osc een vergadering bij

Mieke Homburg borduurt een vaandel

van de Dorpsraad van Sint Agatha om de toekomstplannen toe te lichten.

- ▶ Op 19 september bezocht Marga Arendsen het archief van Priorij Emmaus in Maarssen.
- ▶ Op 20 september arriveerden aanvullingen op het archief van de Lazaristen.
- ▶ Op 22 september was er overleg over de tentoonstelling van 2017, over de Missiezusters en Missionarissen van O.L.Vrouw van Afrika.
- ▶ Op 23 september startte een cursus iconschilderen door Liesbeth Smulders.
- ▶ In het derde kwartaal ontvingen we 85 onderzoekers in de studiezaal, ontvingen we 110 verzoeken om informatie per mail, werden 120 mensen rondgeleid en telden we 1050 individuele bezoekers.

AGENDA

- ▶ De tentoonstelling '200 jaar Don Bosco' is nog geopend t/m zondag 30 oktober.
- ▶ Dinsdag 11 oktober jaarlijkse Participantenvergadering van het Erfgoedcentrum.
- ▶ Woensdag 5 oktober start van de lezingencyclus 'Van de schoonheid en de dood', over voorstellingen van de dood in filosofie en kunst.
- ▶ Zondag 23 oktober 11.00 uur wandelmeditatie in de kloostertuin.
- ▶ Zondag 30 oktober 15.00 uur concert in de kloosterkerk rond Allerzielen.
- ▶ Zondag 20 november stiltedag.
- ▶ Vrijdag 9 december colloquium Stichting Echo.

Icoon van Sint Agatha, door Liesbeth Smulders

Colofon

Deze kroniek wordt uitgegeven door de stichtingen
Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven en Sint Aegten
ISSN: 2210-5719

Redactie: M. Arendsen, J. Arts, O. Lankhorst,
C. Rademaker ssc, J. Wijnen ofmCap

Adres: Kroniek Sint Agatha
Kloosterlaan 24, 5435 XD St. Agatha
Tel. 0485 - 31 10 07

E-mail: info@erfgoedkloosterleven.nl
Websites: www.erfgoedkloosterleven.nl
www.kloostersintagatha.nl

Vormgeving: Vormweijts, Nijmegen